
VERBS PARASINTÈTICS EN CATALÀ I ALTRES LLENGÜES ROMÀNIQUES

ILDIKÓ SZIJJ
szijj.ildiko@btk.elte.hu
Universitat Eötvös Loránd

Resum: El meu objectiu és comparar els verbs parasintètics denominals i deadjectivals formats amb els prefixos *a-* i *en-* del català i de les altres llengües romàniques, en primer lloc del castellà, segons el material lèxic de diferents diccionaris bilingües. Els prefixos *a-* i *en-* no tenen una funció semàntica especial en la derivació parasintètica, són elements «redundants». En el cas d'elements lèxics concrets, pot haver-hi divergències entre les dues llengües en el prefix, en el tipus de conjugació, una de les dues llengües pot no tenir prefix o pot no tenir derivació verbal. Seguint aquests criteris i comparant el material lèxic dels diccionaris es poden indicar certes tendències de les dues llengües.

Paraules clau: parasíntesi, comparació català-castellà / portuguès / francès / italià / romanès, prefixos *a-* i *en-*

Abstract: My aim is to compare denominal and deadjectival parasynthetic verbs with *a-* and *en-* of catalan and other Romance languages, especially of Spanish, observing bilingual dictionaries. The prefixes don't have a special semantic function in the derivation, they are «redundant». In the case of concrete elements the two languages may differ in the prefix, in the conjugation types, one of the languages may not have a prefix or one of the languages may not have verbal derivation. According to this criteria and comparing dictionaries some tendencies of the languages may be showed.

Keywords: parasynthesis, comparison with Spanish / Portuguese / French / Italian / Romanian, *a-* and *en-* prefixes

1. INTRODUCCIÓ

La parasíntesi és un procés de derivació que existeix en totes les llengües de la família romànica, p. ex. cat. *enriquir*, port. *enriquecer*, cast. *enriquecer*, fr. *enrichir*, it. *arricchire*, rom. *a îmbogăți*. Tanmateix, sembla interessant observar les diferències entre les llengües tant pel que fa a la freqüència, com a la forma d'aquests derivats.

El terme *parasíntesi* es pot aplicar a diferents fenòmens, segons l'enfocament teòric. Segons una de les aproximacions, elements com ara *en-riqu-ir* són derivats parasintètics, perquè tenen un prefix i un sufix, p. ex. és la interpretació de Reinheimer-Rîpeanu (1974), qui estudia la qüestió en diverses llengües romàniques, de Badia i Margarit (1975, II: 394-398), de Bruguera (2006: 20) per al català o de Serrano Dolader (1999: 4683-4755) per al castellà. Segons l'altre enfocament, entre els exemples anteriors, l'únic derivat parasintètic seria *en-riqu-ec-er*, que conté el sufix *ec* a més del morfema verbal *er*, p. ex. és la interpretació de la *Gramàtica de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (2016: 138, 437), de Cabré (2002: 741). Segons aquesta interpretació, els altres derivats, p. ex. *enriquir*, s'han format per prefixació, perquè *-ir* no és un sufix, sinó un element obligatori per formar verbs. Per a altres teories v. Rainer (2016: 517). En la meua comunicació aplicaré el terme en el sentit més ample.

Des d'un punt de vista general, si comparem dues llengües, la diferència entre elles pot deure's al fet que només una d'elles té un derivat parasintètic, p. ex. cast. *ametral·lar* / cat. *metral·lar*, cast. *amueblar* / cat. *moblar*, cast. *anochecer* / cat. *vesprejar*, *fosquejar*. D'altra banda, pot haver-hi parasíntesi en ambdues llengües amb un prefix diferent: cat. *efeminat* / cast. *afeminado*, cat. *emmotllar* / cast. *amoldar*, cat. *enforçar* / cast. *aborcar*. Les dues llengües poden diferir en el tipus de conjugació, p. ex. cat. *abaratir* / cast. *abaratir*, cat. *engrossir*, cast. *engrosar*. Com una altra possibilitat, una llengua pot tenir un derivat parasintètic, mentre que en l'altra l'equivalent seria una combinació d'elements lexicals: cast. *afincat* / cat. *adquirir finques*, cast. *amestizado* / cat. *amb trets mestissos*, cast. *encespedar* / cat. *cobrir amb gespa*.

Em concentraré en els derivats verbals formats amb els prefixos *a-* i *en-*. Ambdós prefixos expressen «atribució o direcció» (Bruguera 2006: 59, 156), per tant, tenen funció similar, per això es poden comparar. El prefix *en-* pot tenir l'al·lomorfe *em-*.

Per al català, he tingut en compte les llistes de Bruguera (2006: 59-60, 156-159). Cal dir que en aquestes llistes hi apareixen també elements que diacrònicament són derivats parasintètics, però sincrònicament sembla dubtós considerar-los componencials, p. ex. *arribar*, *atrapar*, *adaptar*, *aconseguir*, *enfocar*, *envejar*, etc.

Els meus exemples contrastius entre el català i el castellà procedeixen dels diccionaris bilingües català-castellà-català de l'editorial Enciclopèdia Catalana (1985, 1987). He revisat els diccionaris en les dues direccions, en primer lloc en el cas dels derivats que tenen un prefix diferent en les dues llengües.

2. DERIVATS PARASINTÈTICS I ALTRES VARIANTS

En molts casos en la mateixa llengua els derivats tenen més d'una variant: en una hi és present el prefix, en l'altra no (p. ex. cat. *atrossar* / *trossar*). La mateixa relació semàntica entre la base i el derivat es pot expressar amb un prefix o sense (cat. *sal* - *salar*, *sofre* - *ensofrar*, *vinagre* - *avinagrar*; cast. *abrigo* - *abrigarse*, *muro* - *amurallar*, *caja* - *encajar*; cat. *sa* - *sanar*, *barat* - *abaratir*, *calb* - *encalbir*). Bruguera (2006: 60) dona dues llistes de verbs que tenen variants amb o sense prefix: en una hi apareixen les variants sinònimes, en l'altra les variants que tenen diferent significat. Vegem les sinònimes (ometo de les llistes de Bruguera els elements no parasintètics; indico en lletra rodona les paraules que no apareixen en el diccionari bilingüe català-castellà, l'asterisc indica en el diccionari de Bruguera «rebutjat per la llengua escrita»):

adelitar-se / *delitar-se*, *afigurar-se* / *figurar-se*, *afusellar* / **fusellar*, *alliberar* / *lliberar*, *amollonar* / *mollonar*, *anivellar* / **nivellar*, *arreveixinar* / *reveixinar*, *arrombollar* / *rombollar*, *arrossegar* / *rossegar*, *assecar* / **secar*, *avarar* / *varar*, *aviciar-se* / *viciar-se*, *batollar* / *abatollar*, *clivellar* / *aclivellar*, *consolar* / **aconsolar*, *cuïtar* / *acuitar*, *fitar* / *afitar*, *garrotar* / *agarrotar*, *lapidar* / *alapidar*, *moblar* / *amoblar*, *sadollar* / *assadollar*, *travessar* / **atravessar*, *trossar* / *atrossar*, *turmentar* / **aturmentar*, etc.
embotir-se / *botir-se*, *emmaridar* / *maridar*, *emmatxucar* / *matxucar*, *emmurallar* / *murallar*, *emmusteir* / *musteir*, *emmustigar* / *mustigar*, *enagrir* / *agrir*, *enarborar* / *arborar*, *encorbar* / *corbar*, *endoblar* / *doblar*, *enreveixinar* / *reveixinar*, *enrevenxinar* / *revenxinar*, *ensomniar* / *somniar*, *ensostrar* / *sostrar*, *entornar* / *tornar*, *entrespolar* / *trespolar*

Veiem que amb el prefix *a-* hi ha formes amb asterisc (no normatives), mentre amb *en-* no n'hi ha. Això vol dir que amb *a-* hi ha més variació i un ús més vacil·lant. La més gran part dels elements que tenen variants sense prefix són verbs denominals, amb tots dos prefixos.

La coexistència d'aquestes variants mostra que els prefixos no tenen un significat real. És el que afirma Villalva (2003: 953), quan parla de la parasíntesi en portuguès: són prefixos amb una «mera funció fàtica, de reforç expressiu». L'autora indica també que l'ús del prefix pot canviar segons paràmetres cronològics.

Reinheimer-Rîpeanu (1974: 150-151) també escriu:

Au point de vue qualitatif, au point de vue des catégories sémantiques dont font partie ces verbes formés par parasynthèse, il y a peu de différences entre les langues romanes. [...] pour ce qui est de leur contenu, cette structure spécifique ne correspond pas à une signification pareillement spécifique. Les mêmes sens peuvent se réaliser par l'intermédiaire des dénominatifs simples, des dénominatifs suffixés ou/et des dénominatifs préfixés. Les langues font ici aussi preuve de redondance.

També hi ha casos en què una variant té prefix *a-*, i l'altra prefix *en-*, això mostra també que els dos prefixos tenen una funció molt semblant: cat. *encoblar* / *acoblar*, *encorrallar* / *acorralar*, *enllitar* / *allitar* (Bruguera 2006: 158).

No tinc en compte els factors sintàctics, p. ex. amb el prefix pot canviar la naturalesa del verb: *El preu de la gasolina mai no baixa* / *Han abaixat els costos de producció* (Cabré 2002: 765). En principi els diccionaris indiquen aquests fenòmens, però també és veritat que és difícil prestar atenció a totes les informacions donades pels diccionaris quan s'utilitzen com a corpus. Per exemple, en el diccionari castellà-català trobem el següent: *bajar v intr baixar, davallar [...]; v tr (poner en lugar inferior) baixar, devallar [...], (una escalera) baixar, davallar [...], (inclinarse) abaixar [...], (la vista, los ojos) [...] abaixar, (los precios) abaixar; v pron abaixar-se, baixar*.

3. DERIVATS PARASINTÈTICS EN LES LLENGÜES ROMÀNIQUES

Vegem els models de verbs parasintètics en les sis grans llengües romàniques.

En català les combinacions poden ser *a-ar*, *a-ir*, *en-ar*, *en-ir*. Exemples concrets, denominals: *abraçar*, *acolorir*, *encaixar*, *enorgullir*; deadjectivals: *abaixar*, *abaratir*, *emborratxar*, *emblanquir*.

En castellà les combinacions possibles són *a-ar*, *a-ecer*, *en-ar*, *en-ecer*, p. ex. són denominals *acordonar*, *anochecer*, *enarbolar*, *embosquecer*, són deadjectivals *aclarar*, *ablandecer*, *entibiar*, *enaltecer*.

En portuguès la derivació parasintètica és semblant a la del castellà: les combinacions possibles són *a-ar*, *en-ar*, *a-ecer* i *en-ecer*, exemples denominals: *abraçar*, *embarcar*, *anoitecer*, *embarbecer* (apareix en el diccionari invers de Andrade (1993), però en el DLPC no hi ha cap exemple denominal); exemples deadjectivals: *aclarar*, *engordar*, *amadurecer*, *envelbecer*.

En francès les combinacions són *a-er*, *a-ir*, *en-er*, *en-ir*, per tant neixen verbs de la primera i de la tercera conjugació, com en català. Exemples denominals: *accoutumer*, *aboutir*, *encaisser*, *endolorir* (la base és *douleur*, per tant aquí hi apareix un al·lomorfe culte); deadjectivals: *accommoder*, *affaiblir*, *enivrer*, *enlaidir*.

En italià les combinacions són com en català i en francès, exemples denominals: *atterrare*, *aguerrire* (sembla rar), *ingommare*, *inacetire*; deadjectivals: *abbassare*, *abbellire*, *ingrassare*, *ingrandire*.

En romanès trobem les mateixes combinacions, exemples denominals: *afunda*, *aminti*, *îmbarca*, *încolți*; deadjectivals: *asigura*, *amuți*, *îmbuna*, *îmbogăți*.

El que veiem és que en les sis llengües es formen verbs de la primera conjugació, la diferència és que el castellà i el portuguès tenen verbs amb la terminació *-ecer*, les altres quatre llengües formen verbs amb terminació *-ir*/*-ire*/*-i*. Les quatre llengües tenen un tipus pur, un altre amb increment (p. ex. cat. *dormir* / *servir*), aquests verbs derivats presenten increment, p. ex. cat. *ensordir* – *ensordeixo*, fr. *assourdir* – *j'assourdis*, it. *insordire* – *insordisco*, rom. *asurzî* – *asurzesc*.

Pel que fa a la freqüència de la parasíntesi, el romanès i el francès tenen menys elements formats amb aquest tipus de derivació que no pas el castellà i l'italià (Reinheimer-Rîpeanu 1974: 152).

Si comparem p. ex. el català i el castellà, sembla evident que normalment als verbs catalans de la tercera conjugació corresponen verbs castellans acabats en *-ecer*:

embellir – embellecer, emmudir – enmudecer, empal·lidir – empalidecer / palidecer, empobrir – empobrecer, enaltir – enaltecer, encalbir – encalvecer, encallir – encallecer, encarir – encarecer, endolcir – endulzar, endurir – endurecer, engrandir – engrandecer, ennegrir – ennegrecer, ennoblir – ennoblecer, enrarrir – enrarecer, enrogir – enrojecer, enronquir – enronquecer, entenebrir – entenebrecer, entendir – enternecer, entristir – entristecer, envellir – envejecer, enverdir – enverdecer / verdecer, envilir – envilecer, etc.

En les formes conjugades podem veure que aquests dos tipus s'assemblen, p. ex. cat. *endureixo* – cast. *endurezco*.

4. FREQUÈNCIA DELS MODELS DE PARASÍNTESI EN CATALÀ

Segons les llistes del diccionari de Bruguera (2006: 59-60, 156-158) la freqüència dels derivats és la següent:

	denominal	deadjectival
prefix <i>a-</i>		
1a conjug.	405	75
3a conjug.	20	21
prefix <i>en-</i>		
1a conjug.	558	43
3a conjug.	19	109

Resumint, el prefix *en-* és més freqüent que *a-* en la derivació parasintètica. La derivació denominal és més freqüent que la deadjectival. La derivació denominal produeix amb més freqüència verbs de la primera conjugació, amb ambdós prefixos. Per derivació deadjectival amb el prefix *a-* neixen també en primer lloc verbs de la primera conjugació, mentre que amb el prefix *en-* són més freqüents els verbs de la tercera conjugació.

L'ordre de freqüència de les combinacions és:

derivació denominal: *en-ar, a-ar, a-ir, en-ir*

derivació deadjectival: *en-ir, a-ar, en-ar, a-ir*

En el cas de la derivació deadjectival el tipus més freqüent és, doncs, la combinació *en-ir*, és a dir, verbs de la tercera conjugació. Tenint en compte que, en general, la primera conjugació és la més freqüent i la més productiva, aquesta derivació resulta interessant.

En aquesta agrupació de derivats hi entren també els que serien considerats unànimement parasintètics, per tenir no només la vocal temàtica, sino també un sufix: *allancejar, amuntegar, empantanegar, empentejar (empentar), enaiguetejar (enaiguar), enamorar (enamorar), enfardellar, enfardissar (enfardar), enfigassar, emblanquinar (emblancar)*, etc. Bruguera, per tant, inclou aquests derivats en les seves llistes. Aquests elements són molt escassos en comparació amb els que no tenen sufix i molts tenen altres variants. Quan he indicat el número de verbs de les 4 combinacions, he tingut en compte tots els elements de la llista de Bruguera, p. ex. en la combinació *en-ar* he inclòs verbs com ara *amuntegar*.

5. FREQUÈNCIA DELS MODELS DE PARASÍNTESI EN CASTELLÀ

Com hem vist, les combinacions poden ser les mateixes que en català. Per a la combinació *a-ecer* en derivats deadjectivals Serrano-Dolader (1999: 4707) dona alguns exemples (*ablandecer, abravecer, aclarer, afeblecerse, aflaquer, agraver, alobreguer, amagreuer, amollear, apoquecer, arronquecer, aternecer, atontecer*) però aquests no apareixen en el diccionari bilingüe

que he observat, només *ablandecer*, i fins i tot en aquest cas el diccionari indica que és només una variant d'*ablandar*.

Segons Serrano-Dolader (1999: 4707), els derivats deadjectivals amb la combinació *a-ar* són els més freqüents, els de combinació *en-ar* també són freqüents, però poc productius, alguns han estat substituïts per altres derivats. Els de combinació *en-ecer* són freqüents, hi ha una mena de «simpatia morfològica» entre el prefix *en-* i la terminació *-ecer*. Els de combinació *a-ecer* són molt escassos («muy escasos, meros restos de épocas pasadas, nula productividad») i han estat substituïts per altres derivats.

Els denominals amb combinació *a-ar* i *en-ar* són molt freqüents (els de combinació *en-ar* tenen una productivitat notable), els de combinació *en-ecer* tenen menys vitalitat que els deadjectivals, els d'esquema *a-ecer* són molt poc nombrosos, encara menys que els deadjectivals.

L'ordre de freqüència, segons aquestes informacions, seria el següent:

derivació denominal: *en-ar, a-ar, en-ecer, a-ecer*

derivació deadjectival: *a-ar, en-ecer, en-ar, a-ecer*

A més d'aquestes combinacions bàsiques hi ha també altres tipus de derivació: *acocear, alumitzar, empolvoritzar* (exemples de Serrano-Dolader 1999: 4715).

Si comparem la freqüència de les combinacions en les dues llengües, trobem que és semblant: els més freqüents són els verbs de la primera conjugació, excepte en el cas dels derivats deadjectivals, on la combinació més freqüent en català és *en-ir*, en castellà la terminació *en-ecer* també és freqüent, per tant aquí també hi ha un cert paralelisme.

6. COMPARACIÓ DELS PARASINTÈTICS CATALANS I CASTELLANS A BASE DE DICCIONARIS BILINGÜES

6.1. PREFIX

Observem el material dels dos diccionaris bilingües. Es presenten nombroses dificultats, sobretot perquè en molts casos no hi ha una correspondència biunívoca entre els elements, p. ex. cast. *encerar* cat. *encerar* / / *tacar de cera*; cast. *enmudecer* cat. *v tr fer callar, v intr emmudir*.

Primer presento els verbs que tenen un prefix diferent. En primer lloc observo els verbs amb prefix *a-* del diccionari català-castellà (i per completar la llista, els de prefix *en-* del diccionari castellà-català). M'interessen aquells verbs que com a equivalent castellà tenen un verb amb prefix *en-*.

Denominals: cat. *acanonar* – cast. *encañonar, acarnissar-se – encarnizarse, acarrerar – encaminar, acastellar / encastellar – encastillar, acastellonar – castellanizar, allitar-se / enllitar-se – encamarse, aombrar – ensombrecer*
 Deadjectivals: *aflaquir – enflaquecer, amagrir – enmagrecer*

A continuació observo els verbs amb prefix *en-* del diccionari català-castellà (i per completar la llista els de prefix *a-* del diccionari castellà-català). M'interessen els verbs que com a equivalent castellà tenen un verb amb prefix *a-*.

Denominals: cat. *embarracar* – cast. *abarracar, embocar – abocar / embocar, emboirar – anieblar / aneblar, emborrascar-se – emborrascarse / aborrascarse, embotonar – abotonar / botonar, emmotllar – amoldar / moldear, emmurallar / murallar – amurallar, empantanar – apantantar / empantanar, emparaular – apalabrar, empestar – apestar, empresonar – aprisionar, empunyar – apuñar, encaramel·lar – acaramelar, encartonar-se – acartonarse, encorrallar – acorrallar / encorrallar, encunyar – acuniar, enforçar – aborcar, enformar – abormar, enguardiolar – abuchar, enjardinar – enjardinar / ajardinar, enllumenar – alumbrar, ennuvol·lar – anublar, ensenyorir-se – adueñarse, envesprir – anochecer, enxarolar / xarolar – acharolar*
 Deadjectivals: *encertar – acertar, endolcir – adu·lzar, enfondir – abondar, engegantir / agegantar – agigantar, engrandir – agrandar / engrandecer, enlletgir – afejar, envilir – envilecer / avillanar, enxiquir – achicar*

El que trobem és que el castellà té un parell d'elements amb *a-* que en català tenen el prefix *en-*; el contrari és poc freqüent.

Pot ser interessant que en català existeixin les variants *agegantar* i *engegantir*. El prefix *en-* té preferència per la tercera conjugació, com en castellà el mateix prefix té preferència per la terminació *-ecer*.

6.2. TIPUS DE CONJUGACIÓ

Observem ara les diferències entre els tipus de conjugació, en el cas de verbs que tenen el mateix prefix.

Amb prefix *a-*:

Denominals: cat. *acollonir* – cast. *acojonar, adolorir / adolorar – adolorar, avergonyir – avergonzar*

Deadjectivals: *abaratir – abaratar, ablanir – ablandar / ablandecer, aclarir – aclarar, acovardir – acobardar, allengerir – aligerar, amansir / amansar / emmanseir – amansar*

Amb prefix *en-*:

Denominals: cat. *enorgullir-se / enorgullar-se* – cast. *enorgullecerse, ensenyorir-se – enseñorearse*

Deadjectivals: *embrutir / embrutar – embrutecer, encoixir – encojar, engelosir – encelar, engrandir – engrandecer / agrandar, engrossir – engrosar, entebeir – entibiar*

Es veu que hi ha pocs casos de diferència entre els tipus de conjugació. Vegem també els verbs amb prefix diferent (del punt anterior), que al mateix temps canvien de conjugació:

cat. *engegantir / agegantar* – cast. *agigantar, enfondir – abondar, engrandir – agrandar / engrandecer, enlletgir – afejar, envilir – envilecer / avillanar*

6.3. PREFIX EN UNA DE LES DUES LLENGÜES

A continuació veurem els casos en què una de les dues llengües té prefix i l'altra no. El castellà té prefix *a-*, l'equivalent català no té prefix en els casos següents:

cat. *baixar* – cast. *abajar* (pop.) / *bajar, balejar – abalejar, boçar – aboçar, bollar – abullonar, bombar – abombar, buidar – abuecar, cabdellar – aovillar / ovillar, canonejar – acañonar / cañonar, cavallonar – acaballonar, compassar – acompasar / compasar, condicionar – acondicionar, consonantar – aconsonantar / consonar, cordar – acordonar, clivellar – agrietar, crivellar – acribillar, cucar-se – agusanarse, cuirassar – acorazar, filigranar – afiligranar, fumar – abumar, metrallar – ametrallar, murallar / emmurallar – amurallar, nuar – anudar, polzejar – apulgarar, quiratar – alquilatar, solcar – asurcar / surcar, terroritzar – aterrorizar, tesar – entiesar / atiesar, tiillar – atildar / tildar, turmentar – atormentar, moblar – amueblar, niar – anidar, nuar – anudar, ventar / ventejar – aventar, vesprejar / fosquejar – anochecer / atardecer, xarolar / enxarolar – acharolar*

El castellà té prefix *en-* i el català no té prefix:

cat. *barbar* – cast. *embarbecer / barbar, crespar / encrespar – encrespar, oliar – enaceitar*

El català té prefix *a-* i el castellà no té prefix en els següents casos:

cat. *acolorar / colorir* – cast. *colorear / colorar, colorir / colorir, acontentar – contentar, afartar – hartar, afavorir – favorecer, afusellar – fusilar, agermanar – hermanar, allancejar – alancear / lancear, alliberar – liberar, anivellar – nivelar, apetonar – besar, arrissar – rizar, arrodonir – redondear, assaborir – saborear, assecar – secar, assenyalar / senyalar – señalar, asserenar – serenar / aserenar, asseure – sentar, assossegar – sosegar*

El català té prefix *en-* i el castellà no té prefix en els següents casos:

cat. *embastardir* – cast. *bastardear*, *emblanquir* – *blanquear* / *emblanquear* / *emblanquecer*, *embrunir* – *oscurecer*, *emmagatzemar* – *almacenar*, *emmalaltir* – *enfermar*, *emmanillar* – *esposar*, *emmidonar* – *almidonar*, *empal·lidir* – *palidecer* / *empalidecer*, *emplenar* – *llenar*, *emprovar* / *provar* – *probar*, *encatifa* – *alfombrar*, *encegar* / *cegar* – *cegar*, *encorbar* / *corbar* – *curvar*, *encotonar* – *algodonar*, *encreuar* / *creuar* – *crucar*, *endrapar* / *drapar* – *tapisar*, *enfastidir* – *hastiar*, *enfeltrar* – *feltrar*, *enfortir* – *fortalecer*, *enfosquir* – *oscurecer*, *enrobustir* – *robustecer*, *ensafrantar* – *azafrantar*, *ensofrar* – *azufrar*, *ensucrar* – *azucarar*, *envelar* / *velar* – *velar*

La tendència més freqüent és quan el castellà té prefix *a-* i el català té un verb sense prefix, sobretot en el cas de la derivació denominal.

Una relació que sembla sistemàtica és que en català tenen prefix verbs com ara *emmagatzemar*, *emmidonar*, *encatifa*, *encotonar*, *ensafrantar*, *ensofrar*, *ensucrar* i el verb castellà corresponent no té prefix. Les bases en català són *magatzem*, *midó*, *catifa*, *cotó*, *safrà*, *sofre*, *sucre*, mentre en castellà el substantiu comença amb *a-*: *almacén*, *almidón*, etc. Es tracta majoritàriament d'arabismes. Probablement la vocal inicial del castellà assumeix d'alguna manera el paper del prefix *a-*, per això no s'hi afegeix l'altre prefix.

També hi ha casos en què discrepen les terminacions, a més, una de les llengües té prefix, l'altra no:

afavorir – *favorecer*, *enfastidir* – *hastiar*, *enfosquir* – *oscurecer*, *enrobustir* – *robustecer*

6.4. PARASÍNTESI EN UNA DE LES LLENGÜES VS. COMBINACIÓ D'ELEMENTS LEXICALS

En els exemples següents en català existeix un parasintètic, en castellà el diccionari indica una combinació d'elements lèxics. Amb prefix *a-*:

cat. *abocar* – cast. *acercar* [*por las bocas*], *adinerar* – *convertir en dinero*, *afamar* – *hacer pasar hambre*, *apassar* – *medir con pasos*, *aponentarse* – *acercarse al ocaso*, *apugonar-se* – *llenarse de pulgón*, *arregnar* – *poner las riendas a*, *asocar* – *cortar [a ras del suelo]*, *ataconar* – *poner tacones nuevos*, *atandar* – *asignar turno a*, *atorrentar-se* – *convertirse (o transformarse) en un torrente*

Amb prefix *en-*:

cat. *embolar* – cast. *poner una bola en*, *embolcallar* – *envolver [en pañales]*, *emboscar* – *meter en la espesura de un bosque*, *embotinar* – *poner (o ponerse) botines*, *embrocar* – *poner la broca a*, *embrossar* – *cubrir de broza*, *emmantellar* – *cubrir con un manto (o con una capa)*, *empallissar* – *meter en el pajar*, *empanxonar* – *empachar [un exceso de líquido]*, *emperesir* – *causar (o dar) pereza*, *empiocar-se* – *ponerse enfermo (o malo)*, *emporporar* – *teñir de púrpura*, *emproar* – *calar mucho de proa*, *enasprir* – *volver (o poner) áspero*, *encaditar* – *poner los apoyos (o soportes) a*, *enclitjar* – *cubrir de brua*, *encaparrar* – *dar dolor de cabeza*, *encarcanyar* – *hacer tragar*, *encarnar* – *revestir de forma corporal*, *dar cuerpo humano*, *encimbellar* – *subir a [lo alto de]*, *encimolsar* – *reforzar con hilo grueso*, *enciriar* – *adornar con cirios*, *encotonar* – *acolchar [con algodón]*, *encuriosir* – *despertar la curiosidad*, *endropir* – *volver vago u holgazán*, *enfadeir* – *volver soso (o insípido)*, *enfereir-se* – *volverse fiero o feroz*, *enferestir-se* – *volverse buraño*, *enfolcar* – *reunir un rebaño*, *enflorar* – *adornar con flores*, *enforatar* – *encerrar [en un agujero]*, *enforquillar* – *coger con el tenedor*, *engalbar* – *pintar (o recubrir) con engobe*, *engranar* – *echar el grano [por la tolva]*, *engravar* – *afirmar [con grava]*, *enguardiolar* – *meter en la hucha*, *enherbar* – *cubrir de hierba*, *enllacar* – *cubrir de lodo*, *enllaçimar-se* – *llenarse de lágrimas*, *enlleganyar-se* – *llenarse de legañas*, *ennovar* – *hacer saber*, *enqueixalar* – *endentar las mochetas*, *enrandar* – *adornar con randas (o encajes)*, *enrigidir* – *poner rígido*, *ensenyorir* – *hacer señor*, *enseriosir-se* – *ponerse serio*, *enteranyinar-se* – *llenarse de telarañas*, *enterrossar* – *llenar de tierra*, *envellutar* – *volver aterciopelado*, *enverdir* – *teñir de verde*

El castellà té derivat parasintètic, el català una combinació d'elements lèxics, amb prefix *a-*:

cast. *abalastrar* – cat. *posar balustres* / *posar balustrades*, *abaluartar* – *fortificar [amb baluards]*, *abarquillar* – *corbar [una làmina de fusta]*, *acalabrotar* – *trenar [una corda]*, *acogotar* – *estossinar [a clatellades]*, *acollarar* – *posar*

el collar, acriollarse – integrar-se [un foraster], afamar – donar fama / fer famós, afincar – adquirir finques, aberrumbrar – fer rovellós, abuevar – aclarir [amb clares d'ou], ajamonarse – posar bons sagins / posar greix (o carn), aletargar – fer caure en letargia, amoratar – tornar morat, aparroquiar – fer adquirir parròquia (o clientela), apeguar – posar la cingla [a un animal], apernar – agafar per les potes [un animal], aperrear – engegar (o llançar) als gossos, asenderear – obrir camins, atizonar – construir amb totxos de través, avasallar – fer vasall

Amb prefix *en-*:

cast. *emboquillar* – cat. *posar broquets a, embosquecer* – convertir-se en bosc, *embromar* – fer una broma (o bromes) [a algú], *empadrarse* – no poder passar sense el pare (o els pares), *empapelar* – embolicar [amb paper], *empicotar* – posar a la picota, *emponchase* – cobrir-se amb un ponxo, *empotrerar* – dur al pasturatge, *encamar* – ficar al llit, *encamisar* – posar una camisa, *encanutar* – posar broquets, *encarpetar* – guardar en carpetes, *encascabelar* – posar cascavells a / guarnir amb cascavells, *encauchar* – recobrir amb cautxú, *encespedar* – cobrir amb gespa, *encompadrar* – contraure comparatge, *encunar* – posar al bressol, *enchilar* – amanir amb pebrot, *enfaldar* – trossar, *atrossar* [les faldilles], *engibar* – fer tornar geperut, *engolfar* – fer entrar en un golf (o al golf), *engranujarse* – omplir-se de grans, *enjaretar* – fer passar per una beina, *enorgullecer* – omplir d'orgull, *enrostrar* – clavar (o tirar o fer petar) per la cara, *ensabanar* – embolicar amb llençols, *entablerarse* – refugiar-se a la barrera, *entorpecer* – dificultar el moviment de, *entubar* – posar tubs en (o a), *entunicar* – cobrir (o vestir) amb túnica, *enyerbarse* – cobrir-se d'herba

Un cas freqüent són els participis (sense infinitiu corresponent) del castellà:

cast. *abellotado* – cat. *com una gla / en forma de gla*, *abigotado* – bigotut, *acaballado* – de cavall, *aculebrinado* – en forma de colobrina, *acibnelado* – en forma de xineïa, *abuesado* – d'os / esgroguèit, *aindiado* – d'aspecte indi, *alatinado* – llatinitzat, *amariposado* – papilionaci, *amestizado* – amb trets mestissos, *amuñecado* – que sembla una nina, *apiçarrado* – pissarrenc, *apolillado* – arnat, *aterciopelado* – vellutat, etc.

El que veiem és que amb el prefix *en-* hi ha més casos «especials», quan només una de les dues llengües té un derivat parasintètic. Això sembla indicar que és el prefix més actiu i productiu que crea derivats particulars en les dues llengües.

7. CONCLUSIONS

La diferència bàsica entre el català i el castellà és que, mentre que el castellà forma verbs amb la terminació *-ecer*, el català forma verbs de la tercera conjugació, com el francès, l'italià i el romanès (cat. *ensordir*, fr. *assourdir*, it. *insordire*, rom. *asurzî*). En el cas dels verbs amb vocal final *-i* les quatre llengües tenen un tipus pur, un altre amb increment (p. ex. cat. *dormir / servir*), tots aquests verbs derivats presenten increment, p. ex. cat. *ensordir* – *ensordeixo*, fr. *assourdir* – *j'assourdis*, it. *insordire* – *insordisco*, rom. *asurzî* – *asurzesc*.

En la comparació entre el català i el castellà, les divergències més freqüents són les següents: en català hi ha verbs denominals amb prefix *en-*, en castellà amb *a-*, p. ex. *enforçar* – *aborcar*, en castellà verbs amb prefix *a-*, en català verbs (denominals) sense prefix, p. ex. *fumar* – *abumar*; en català verbs (denominals) amb prefix *en-*, en castellà verbs sense prefix (denominals), p. ex. *ensucrar* – *azucarar*.

Hi ha poques divergències en el tipus de conjugació (sense tenir en compte la correspondència cat. *-ir* – cast. *-ecer*).

Un tipus freqüent en català són els derivats deadjectivals del model *en-ir*.

Hi ha bastants casos de parasíntesi només en una de les dues llengües, mentre en l'altra hi ha una combinació d'elements lexicals, sobretot amb el prefix *en-*. Això indica la productivitat del prefix *en-*.

ILDIKÓ SZIJJ
szijj.ildiko@btk.elte.hu
Universitat Eötvös Loránd

BIBLIOGRAFIA

- Andrade, E. (1993) *Dicionário Inverso do Português*, Cosmos, Lisboa.
- Badia i Margarit, A. (1975) *Gramàtica catalana II*, Gredos, Madrid.
- Bruguera, J. (2006) *Diccionari de la formació de mots*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona.
- Cabré, M. T. (2002) «La derivació», dins Solà, J. / Lloret, M. R. / Mascaró, J. / Pérez Saldanya, M., *Gramàtica del català contemporani*, Empúries, Barcelona, pp. 731-775.
- Diccionari Castellà-Català* (1985), cap de redacció: Torras i Roderigas, J., Enciclopèdia Catalana, Barcelona.
- Diccionari Català-Castellà* (1987), cap de redacció: Torras i Roderigas, J., Sagristà Artigas, M., Enciclopèdia Catalana, Barcelona.
- Reinheimer-Rîpeanu, S. (1974) *Les dérivés parasynthétiques dans les langues romanes*, Mouton, The Hague / Paris.
- Rainer, F. (2016) «Derivational morphology», dins Ledgeway, A. / Maiden, M., *The Oxford Guide to the Romance Languages*, Oxford University Press, Oxford, pp. 513-523.
- Serrano Dolader, D. (1999) «La derivación verbal y la parasíntesis», dins Bosque, I. / Demonte, V., *Gramática descriptiva de la lengua española*, Espasa, Madrid, pp. 4683-4755.
- Villalva, A. (2003) «Formação de palavras, afixação», dins Mateus, M. H. Mira / Brito, A. M. / Duarte, I. / Faria, I. Hub, *Gramática da Língua Portuguesa*, Caminho, Lisboa, pp. 939-867.